

Europejski Trybunał
Praw Człowieka

Pytania
i
Odpowiedzi

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

A dark blue folder with a geometric pattern of overlapping triangles and lines. The text "Pytania i Odpowiedzi" is written in white, bold, sans-serif font, centered on the folder. The folder has a white border and a white tab on the right side.

Pytania i Odpowiedzi

Niniejsze „Pytania i odpowiedzi” zostały opracowane przez Kancelarię Trybunału.

Informator ten nie jest dokumentem wiążącym dla Trybunału. Ma on na celu przekazanie podstawowych informacji o sposobie pracy instytucji.

Więcej informacji można uzyskać konsultując dokumenty, na które powołuje się niniejszy tekst, opublikowane przez Kancelarię Trybunału (dostępne na stronie internetowej Trybunału: www.echr.coe.int) oraz w szczególności konsultując Regulamin Trybunału.

Europejski Trybunał Praw Człowieka
Council of Europe
F-67075 Strasbourg cedex
www.echr.coe.int

CO TO JEST EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA?

Europejski Trybunał Praw Człowieka jest międzynarodowym sądem, którego siedziba znajduje się w Strasburgu. Składa się z sędziów w liczbie równej liczbie państw członkowskich Rady Europy, które ratyfikowały Konwencję o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – obecnie jest ich czterdzieści siedem¹. Sędziowie Trybunału działają we własnym imieniu i nie reprezentują żadnego państwa. Przy rozpatrywaniu skarg Trybunał wspomagany jest przez Kancelarię składającą się głównie z prawników (zwanych też sekretarzami prawnymi) pochodzących ze wszystkich państw członkowskich Rady Europy. Sekretarze działają we własnym imieniu, niezależnie od kraju ich pochodzenia. Nie reprezentują osób składających skargi ani państw będących stronami Konwencji.

CO TO JEST EUROPEJSKA KONWENCJA PRAW CZŁOWIEKA?

Europejska Konwencja Praw Człowieka jest międzynarodowym traktatem, do którego mogą przystąpić wyłącznie państwa członkowskie Rady Europy. Konwencja, która powołuje Trybunał i określa sposób jego funkcjonowania, zawiera listę praw i gwarancji, których to państwa zobowiązały się przestrzegać.

¹ Nie wszystkie państwa członkowskie ratyfikowały wszystkie protokoły do Konwencji (instrumenty prawne ustanawiające dodatkowe prawa). Informację na ten temat można znaleźć na stronie internetowej Trybunału.

CZYM ZAJMUJE SIĘ EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA?

Trybunał odpowiada za przestrzeganie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Jego zadaniem jest zapewnienie, by państwa członkowskie przestrzegały praw i gwarancji ustanowionych przez Konwencję. Czyni to, rozpatrując sprawy (tzw. skargi), składane przez osoby indywidualne, a czasem przez państwa będące stronami Konwencji. Jeżeli Trybunał uzna, że państwo członkowskie naruszyło jedno lub kilka wspomnianych praw lub gwarancji, wydaje wyrok. Wyroki Trybunału są wiążące dla pozwanych państw, które zobowiązane są je wykonać.

KIEDY MOGĘ WNIĘŚĆ SKARGĘ DO EUROPEJSKIEGO TRYBUNAŁU PRAW CZŁOWIEKA?

Możesz wnieść skargę do Trybunału, jeżeli uznasz, że osobiście i bezpośrednio zostałeś ofiarą naruszenia praw i gwarancji zawartych w Konwencji lub jej protokołach. Naruszenie to musi być popełnione przez jedno z państw, które zobowiązało się przestrzegać praw zawartych w Konwencji.

Jakie prawa chronione są przez Konwencję i jej protokoły?

Konwencja chroni w szczególności:

- ☞ prawa do życia,
- ☞ prawa do rzetelnego procesu sądowego w sprawach cywilnych i karnych,

- ☞ prawa do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego,
- ☞ wolności wyrażania opinii,
- ☞ wolności myśli, sumienia i wyznania,
- ☞ prawa do skutecznego środka odwoławczego,
- ☞ prawa do poszanowania mienia,
- ☞ prawa do głosowania i kandydowania w wyborach.

Czego Konwencja i jej protokoły zakazują?

Konwencja zakazuje w szczególności:

- ☞ tortur oraz niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania,
- ☞ arbitralnego i bezprawnego pozbawiania wolności,
- ☞ dyskryminacji w korzystaniu z wolności i praw wymienionych w Konwencji,
- ☞ wydalania przez państwo jego obywateli lub odmawiania im prawa wjazdu,
- ☞ kary śmierci,
- ☞ zbiorowego wydalania cudzoziemców.

JAKIE WARUNKI MUSZĘ SPEŁNIĆ, BY MÓC ZŁOŻYĆ SKARGĘ?

Jakie warunki dotyczą mnie osobiście?

- ☞ Nie musisz być obywatelem jednego z państw członkowskich Rady Europy. Natomiast naruszenie Konwencji, na które się skarżysz,

musi być popełnione przez państwo, które ratyfikowało Konwencję, w ramach obowiązującej jej „jurysdykcji”, co zwykle oznacza – na jego terytorium.

- ☞ Możesz być osobą prywatną lub osobą prawną, tj. posiadającą status np. przedsiębiorstwa lub stowarzyszenia.
- ☞ Musisz być osobiście i bezpośrednio ofiarą naruszenia Konwencji, które zarzucasz. Nie możesz złożyć ogólnej skargi na przepis lub działanie, na przykład dlatego, że wydają się niesprawiedliwe; nie możesz też złożyć skargi w imieniu innych osób (chyba że osoby te są jasno określone i jesteś ich oficjalnym pełnomocnikiem).

Czy w pierwszej kolejności należy zastosować jakąś procedurę w sądach krajowych?

- ☞ Tak. Musisz wykorzystać wszystkie dostępne w danym państwie środki odwoławcze, które mogłyby poprawić sytuację, na którą się skarżysz (zwykle oznacza to złożenie skargi we właściwym sądzie w kraju, następnie wniesienie apelacji – o ile jest możliwa w danym przypadku, a nawet dalszej apelacji do sądu najwyższej instancji, takiego jak Sąd Najwyższy lub Trybunał Konstytucyjny – o ile istnieje taka możliwość).
- ☞ Samo wykorzystanie tych środków prawnych nie wystarcza. Odwołując się od decyzji sądów krajowych, musisz rzeczywiście sformułować zarzuty naruszenia praw gwarantowanych przez Konwencję.
- ☞ Na wniesienie skargi do Trybunału masz tylko sześć miesięcy od daty ostatecznej decyzji na poziomie krajowym (ogólnie mówiąc – od wyroku sądu najwyższej instancji). Po upływie tego okresu Twoja skarga nie może być przyjęta przez Trybunał.

Przeciw komu mogę złożyć skargę?

- ☞ Przeciwko jednemu lub kilku państwom zobowiązanym do przestrzegania Konwencji, które to państwa Twoim zdaniem naruszyły prawa zawarte w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (poprzez jedno lub więcej działań lub zaniechanie bezpośrednio Ciebie dotyczące).
- ☞ Zaskarżone działania lub środki musiały być podjęte przez organy władzy publicznej w odpowiednim państwie/państwach (na przykład przez sąd lub administrację).
- ☞ Trybunał nie rozpatruje skarg przeciwko osobom fizycznym lub organizacjom prywatnym, takim jak prywatne przedsiębiorstwa.

Czego może dotyczyć skarga?

- ☞ Skarga musi dotyczyć jednego z praw zawartych w Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. Zarzucane naruszenia mogą dotyczyć szerokiego spektrum spraw, takich jak: tortury i złe traktowanie więźniów, zasadność pozbawienia wolności, uchybienia w postępowaniu cywilnym lub karnym, dyskryminacja w korzystaniu z praw zawartych w Konwencji, ograniczenia praw rodzicielskich, brak poszanowania życia prywatnego i rodzinnego, brak poszanowania mieszkania oraz korespondencji, ograniczenia w wyrażaniu opinii lub przekazywaniu i otrzymywaniu informacji, wolność uczestniczenia w zgromadzeniach lub demonstracjach, wydalenie i ekstradycja, konfiskata mienia oraz wywłaszczenie.
- ☞ Nie możesz złożyć skargi na naruszenie praw gwarantowanych przez inny dokument prawny niż Europejska Konwencja Praw Człowieka, jak np. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka lub Karta Praw Podstawowych.

W JAKI SPOSÓB MAM ZWRÓCIĆ SIĘ DO TRYBUNAŁU, JEŻELI UWAŻAM SIĘ ZA OFIARĘ NARUSZENIA KONWENCJI?

Wysyłając do Trybunału wypełniony i podpisany formularz skargi². Formularz skargi wraz z załączonymi niezbędnymi dokumentami dotyczącymi podniesionych zarzutów należy przesłać na następujący adres:

**The Registrar
European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg cedex**

- ☞ Skargę można złożyć w jednym z języków urzędowych Trybunału (angielski lub francuski) lub w języku urzędowym jednego z państw, które ratyfikowały Konwencję.
- ☞ Składanie skarg przy użyciu faxu jest bezcelowe, gdyż nie przerwie to, wyznaczonego przez Konwencję, biegu terminu do złożenia skargi do Trybunału. Trybunał weźmie pod uwagę jedynie oryginał formularza wysłany pocztą.
- ☞ Nie należy przyjeżdżać do Strasburga osobiście, aby przedstawić swoją sprawę ustnie. Nie przyspieszy to rozpoznania skargi, nie otrzymają też Państwo żadnych porad prawnych.
- ☞ Kancelaria może Państwa poprosić o dodatkowe dokumenty, informacje lub wyjaśnienia związane z przedstawionymi zarzutami.

² Formularz skargi można znaleźć na naszej stronie internetowej.

- ☞ Formularz skargi pobrany ze strony internetowej Trybunału, należy starannie i czytelnie wypełnić, podpisać i możliwie najszybciej wysłać do Kancelarii Trybunału. Formularz musi zawierać:
 - krótkie streszczenie faktów oraz zarzuty,
 - wskazanie, które prawa zawarte w Konwencji zostały, zdaniem Państwa, naruszone;
 - informację o wykorzystanych wcześniej przez Państwa środkach odwoławczych;
 - kopie decyzji wydanych w sprawie przez wszystkie odnośne organy władzy publicznej (dokumenty te nie zostaną zwrócone, dlatego należy wysłać wyłącznie kopie),
 - Podpis Państwa jako skarżącego lub podpis pełnomocnika.
- ☞ Jeżeli pragną Państwo zachować anonimowość, należy niezwłocznie poinformować o tym Trybunał, podając przyczyny. Prezes Trybunału zdecyduje, czy taka prośba jest uzasadniona.
- ☞ Na początkowym etapie postępowania ustanowienie reprezentanta prawnego nie jest konieczne. Jeżeli jednak zamierzacie Państwo złożyć skargę za pośrednictwem pełnomocnika, należy wypełnić i podpisać odpowiednią rubrykę formularza.

Jakie są główne zasady postępowania?

- ☞ Postępowanie ma charakter pisemny. Rozprawy z udziałem stron zwoływane są w wyjątkowych przypadkach, natomiast o każdej decyzji podjętej przez Trybunał zostaniesz poinformowany pisemnie.
- ☞ Twoja sprawa będzie rozpoznana bez pobierania opłat sądowych.
- ☞ Wymaga się, byś był reprezentowany przez prawnika (adwokata lub radcę prawnego), jedynie na późniejszym etapie postępowania, kiedy Rząd zostanie poinformowany o wniesieniu przez Ciebie skargi do Trybunału. Należy przy tym pamiętać, że jeszcze przed

poinformowaniem Rządu o wniesieniu skargi większość skarg uznawana jest jednak za niedopuszczalne.

- ☞ Zobowiązany jesteś pokryć wyłącznie własne koszty (takie jak honorarium adwokata lub wydatki związane z uzyskiwaniem dodatkowych informacji i kopii dokumentów, a także koszty prowadzenia korespondencji).
- ☞ Po zarejestrowaniu skargi możesz ubiegać się o pomoc finansową na pokrycie kosztów pomocy prawnej. Nie jest ona jednak udzielana niezwłocznie i automatycznie, lecz może jedynie być przyznana na późniejszym etapie postępowania.

W jaki sposób prowadzone jest postępowanie?

- ☞ Trybunał najpierw bada, czy Twoja skarga jest dopuszczalna. Oznacza to, że sprawa musi spełniać pewne wymogi określone w Konwencji. Jeżeli warunki te nie są spełnione, skarga zostanie odrzucona. Jeżeli postawiłeś kilka zarzutów, Trybunał może jeden lub kilka z nich uznać za dopuszczalne, a inne odrzucić.
- ☞ Jeżeli Twoja skarga lub jeden z zarzutów zostaną przez Trybunał uznane za niedopuszczalne, decyzja taka jest ostateczna i nie można się od niej odwołać.
- ☞ Jeżeli natomiast Twoja skarga lub jeden z zarzutów zostaną uznane za dopuszczalne, Trybunał będzie zachęcał strony (Ciebie oraz państwo, przeciwko któremu została wniesiona skarga) do polubownego załatwienia sprawy. Obie strony zostaną wezwane do zawarcia porozumienia kończącego sprawę. Jeżeli ugoda nie zostanie osiągnięta, Trybunał rozpozna skargę „co do istoty sprawy” – to znaczy zadecyduje, czy nastąpiło naruszenie Konwencji, czy też nie.

Jak długo będę musiał czekać?

- ☞ Ze względu na dużą liczbę spraw zawisłych przed Trybunałem, być może będziesz musiał czekać rok, zanim Trybunał rozpocznie wstępne

badanie Twojej skargi. Niektóre skargi mogą zostać potraktowane jako pilne i rozpoznane priorytetowo, szczególnie gdy składającemu skargę zagraża bezpośrednie niebezpieczeństwo fizyczne.

CO MOGĘ UZYSKAĆ PRZEZ WNIESIENIE SKARGI?

Jeżeli Trybunał uzna, że doszło do naruszenia Konwencji, może przyznać Ci „słuszne zadość-uczynienie” – kwotę pieniężną jako odszkodowanie za określone straty. Trybunał może też zażądać od odnośnego państwa zwrotu wydatków poniesionych przez Ciebie na prowadzenie sprawy. Jeżeli Trybunał uzna, że w Twojej sprawie nie doszło do naruszenia Konwencji, nie będziesz musiał pokryć żadnych dodatkowych kosztów, jakie ponosi pozwane państwo.

Prosimy zauważyć, że:

- ☞ Trybunał nie jest upoważniony do unieważnienia decyzji władz krajowych lub uchylecia krajowych przepisów prawnych.
- ☞ Trybunał nie odpowiada za wykonanie swych wyroków. W momencie wydania wyroku odpowiedzialność przechodzi na Komitet Ministrów³ Rady Europy, którego zadaniem jest nadzorowanie wykonania wyroków i zapewnienie, aby zasądzone odszkodowanie zostało wypłacone.

³ Składający się z ministrów spraw zagranicznych państw członkowskich lub ich zastępców.

CZEGO EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA NIE MOŻE DLA MNIE ZROBIĆ?

- ☞ Trybunał nie działa jako sąd apelacyjny wobec decyzji sądów krajowych; nie rozpoznaje ponownie spraw, nie może też unieważnić lub zmienić orzeczeń sądów krajowych.
- ☞ Trybunał nie może interweniować w Twojej sprawie bezpośrednio u władz, na których działanie się skarżysz. Może on jednak zastosować wyjątkowe środki tymczasowe. Jednakże czyni to jedynie, jeżeli istnieje poważne niebezpieczeństwo zagrażające życiu lub zdrowiu skarżącego.
- ☞ Trybunał nie udziela pomocy w znalezieniu prawnika i opłaceniu kosztów sporządzenia przez niego wstępnej skargi.
- ☞ Trybunał nie może udzielać informacji o przepisach prawnych obowiązujących w państwie, przeciwko któremu skierowana jest Twoja skarga.

Pytania i Odpowiedzi

European Court of Human Rights
Council of Europe
F-67075 Strasbourg cedex
www.echr.coe.int

